

Música Antiga de Girona

Concert de Nadal

Auditori de la Mercè

diumenge 17 de desembre, 19h.

Presentació del concert al mateix auditori a les 18:15h.

1-Joan Barter (Lleida Nadal de 1671): *Afuera afuera mozos*

2- Anònim (vers 1690): *Hoy los flamencos Señor*

pausa

3- Josep Pons (Girona Nadal de 1792): *Como vieron los zagales.*

4- Rafael Compta (Girona Nadal de 1795): *Un pastor y un estudiante.* Part final

Obres per a dos cors vocals, dos violins, dos oboès i dos continus.

El concert de Nadal d'aquest any el dedica Música Antiga de Girona a dues èpoques ben diferenciades, la de la vigència plena entre nosaltres de l'estil cortesà dels Austries de Madrid, abans de 1700 i la segona just abans del conflicte militar amb els francesos.

La primera obra és un villancet de Joan Barter (Mequinensa 1648- Barcelona 1707) que va ser mestre de la catedral de Lleida i més tard de Barcelona. La litúrgia de la vetlla de Nadal comportava dins les catedrals el cant dels salms dels tres nocturns (pregària monàstica nocturna) abans de la celebració de la missa de mitjanit. Als ss. XVII i XVIII i a les catedral catalanes cadascun d'aquests nocturns, de durada breu i cantats en gregorià, anava acompanyat d'un villancet en llengua castellana, aleshores la llengua literària de moda. Eren obres serioses, sovint polifòniques, ambientades en el misteri de l'Encarnació. Però el tercer i darrer d'aquests villancets era més frívol i anava dedicat a temes no estrictament religiosos. A finals del s. XVIII aquests villancets van rebre el nom de *villancicos burlescos*. *Afuera afuera mozos* pertany a aquest estil. L'obra va ser cantada la nit de Nadal de 1671 a la catedral vella de Lleida. El text parla de l'Infant, dels Reis d'Orient i de diversos sants, però la seva part principal va dedicada a la festa dels *toros* que l'autor afirma que ja era tradicional en el dia de Nadal. Lleida tenia una tradició de curses de braus el dia de St. Anastasi, patró de la ciutat, tal com consta en un document de 1627 com a festa tradicional, festa que es celebrava a l'antic Born de la ciutat, on fins al s. XVI va haver-hi els torneigs entre cavallers medievals.

L'anònim *Hoy los flamencs Señor* és ben gironina, en fer referència als soldats alemanys que hi havia a la ciutat a finals del s. XVIII i dels quals ens queda la caserna homònima.

El nom de flamencs aplicat als alemanys no és cap raresa, com ho palesa la darrera estrofa on parla de *manteles alemanicus*. El text barreja expressions catalanes, castellanés i suposadament germàniques, que són més aviat llatínismes. El nom de Senyor no queda clar si es refereix a l'Infant o bé a *Don Diego de España* que seria un oficial de la tropa.

L'obra de Josep Pons és totalment desconeguda. Fill de Girona, (1770-València 1818) escolà de la capella de la catedral va ser nomenat mestre de la seva catedral el 1791, on hi

va restar només dos anys, però van ser anys difícils atesa l'abolició de la monarquia francesa, l'inici de les guerres revolucionàries i l'arribada de molts refugiats a Girona que en fugien de les seves barbaritats. La societat gironina va viure amb estupor aquests canvis inesperats i el present villancet és una mostra d'una fugida temàtica i musical de la por del moment. Aquest villancet va ser cantat no com seria tradicional com a tercer de la nit de Nadal, reservada als temes més profans, sinó com a segon, i per això el text fa sortir tot un seguit de temes eucarístics emmarcats dins l'embolcall genèric del Naixement.

L'obra de Rafael Compta és també un villancet segon de la nit de Nadal, però ja és plenament *burlesco*, és a dir està situat dins un marc religiós, però no aporta cap lliçó ni moral ni teològica. El seu estil desenfadat i el recurs fàcil a bromes poc literàries s'explica pels terribles fets històrics que la ciutat acabava de suportar aquell any de 1795: la ciutat havia atorgat entusiasmada diners i suport humà a la guerra que Godoy havia declarat a la República Francesa després de l'execució de Lluís XVI, suport impulsat pels molts refugiats francesos residents a la ciutat. Aquesta simpatia inicial va canviar ben aviat i es va convertir en angoixa creixent en veure que els fàcils èxits militars contra França es convertien en derrotes continuades davant un exèrcit popular francès molt motivat, que travessà la frontera i que no tenia aturador. I el govern borbònic sense reaccionar. Finalment Godoy va signar la pau amb els francesos, pocs mesos abans del Nadal on es va escoltar aquest villancet, i finalment Girona no va ser assetjada. Aquestes explicacions ajuden a entendre el text del villancet, que no és altra cosa que una escapatòria musical a les fortes tensions entre partidaris i detractors dels francesos i de les seves idees polítiques, que havien mostrat una força impensada mesos abans.

Però aquest villancet té una altra singularitat molt notable: en el seu penúltim moviment Compta utilitza la melodia de la nadala catalana El Noi de la Mare, una de les mostres més antigues fins ara conegudes d'aquesta melodia, si no la més antiga. Sobre els orígens d'aquesta melodia hi ha diverses teories, algunes de les quals la relacionen amb la música celta gallega, però la indicació que porta la partitura *gayta* es refereix principalment al tipus d'acompanyament de la partitura. El text castellà d'aquesta partitura pot estranyar a més d'un.

Jaume Pinyol

